

Reportage

WORDT DE AFRIKAANSE VOETBALBELOFTE OOI INGELOST?

DOOR IVO SPANJERSBERG

Het wordt al lang geroepen: het is een kwestie van tijd voordat het eerste Afrikaanse land de wereldtitel voetbal verovert. Zal die belofte ooit worden ingelost? Met zo veel jeugd en potentie zou je denken van wel. Maar heeft de jeugd hier werkelijk een kans? Kan men zich ontworstelen aan de armoede? En is het zinvol vanuit Nederland een bijdrage te leveren? Sportpsycholoog en columnist Ivo Spanjersberg deed er onlangs vrijwilligerswerk en ging op zoek naar antwoorden op deze vragen.



"Don't lose the ball!" De coach schreeuwt boos langs de zijlijn. Geen speler lijkt er op te letten, alle ogen zijn gericht op de bal. Bij elke pas stuift het rode zand op. Een sliding onttrekt de voetballers door het opstuivende stof even aan het zicht. Gespierde lijven spelen met overgave, geen been wordt teruggetrokken in het duel. Ook niet door de jongens op blote voeten. Voetbalschoenen zijn een luxeartikel. Ze spelen op het veld dat ze hier 'The Stadium' noemen. Een bijna ironische naam. Slechts de grijze betonnen omheining verwijst naar de grootse regeringsplannen met dit stuk land aan de rand van Navarongo, een klein provinciestadje in het noorden van Ghana. De grond is nooit geëgaliseerd en bevat verraderlijke kuilen en richels. Een paar koeien grazen op droge begroeiing. Varkens scharrelen aan de rand van het veld, waar een kleine vuilnisbelt is ontstaan. Eén doel staat nog overeind. De dag loopt ten einde en de hitte wordt langzaam weer draaglijk. De zon verdwijnt langzaam in de witte mist, die eigenlijk geen mist is, maar stuifzand uit de Sahara.

Dit is zomaar een veldje ergens in Afrika, zoals er in bijna elk dorp fanatiek wordt gevoetbald. Want voetbal is hier volkssport nummer één. Het is wachten op het eerste Afrikaanse land dat wereldkampioen wordt. Met zo veel jeugd en potentie zou dat tot de mogelijkheden moeten behoren. Maar heeft de jeugd hier werkelijk een kans? Kan men zich ontworstelen aan de armoede? Tijdens mijn reizen door Afrika, ingegeven door vrijwilligerswerk voor een stichting, deed ik onderzoek naar deze vragen. Ik bezocht veldjes, sprak met coaches en fans in de kroeg. Ik speelde voetbal met jongens die dromen van een profcarrière in Europa en ontmoette een Hollandse manager van een kampioensteam in Zambia.

Engelse clubs

Het voetbal is alom aanwezig in Afrika. Het meest in het oog springend zijn de talloze voetbalshirts die het straatbeeld kleuren. Ook veel verweerde shirts met gaten, want Afrika is een afzetmarkt voor afgedankte westerse producten. Overal rijden rochelende vrachtwagens en walmende dieselbussen, die bij ons geen stad meer in mogen. Een computerreparatiezaakje langs de weg is vaak niet



meer dan een afdak met een enorme hoop oude, kapotte westerse computers. Maar de shirts worden met trots gedragen. Vooral van Engelse clubs. Die competitie leeft enorm en wordt in elk dorp bekeken. Tegen de avond verzamelen de mannen zich voor de cafés of gokhuizen, waar in rijen dik wordt meegeleefd met het tv-scherm.

Wereldkampioen

Vooral de donkere spelers zijn populair. Als ik vertel dat ik uit Nederland kom, roepen de meesten direct 'Kluivert!' of 'The guy with the glasses' (Edgar Davids). Men voelt zich verwant met alle Surinaamse en Afrikaanse voetballers die in Europa spelen. Op dit moment spelen er meer Afrikaanse voetballers dan ooit op het hoogste niveau (zie kader). Als ik locals vraag wanneer Afrika voor het eerst een wereldkampioen levert, lopen de antwoorden uiteen. Een pessimist denkt dat het nog wel honderd jaar duurt, terwijl er ook mensen beweren dat het geen tien jaar meer gaat duren. Ga maar na, redeneren ze: al die spelers die nu geschoold worden in Europese competities brengen straks kennis, tactiek en inzicht mee naar huis. Kwaliteiten waaraan het voorheen nog wel eens ontbrak bij Afrikaanse teams.

Overzicht en structuur

Maar één van de dingen die mij direct opvallen is juist het overzicht, als ik de jongens onder 15 zie

spelen in Bolgatanga, regiohoofdstad in Upper Ghana. Het spel wordt breed gehouden, het is vaak aannemen-spelen, soms één keer raken. En dat is knap op dit veld van grind, zand en gruis. Het lijkt de jongens niet te deren, het plezier spat ervan af.

Wat ook opvalt is de goede structuur en organisatie. De kale vlakte is met pionnetjes in vier vlakken verdeeld, zodat er door meerdere teams tegelijkertijd kan worden gespeeld. Ook een meidenteam traint fanatiek. De spelers dragen hesjes, er zijn

DELIBERATE PLAY

Sportwetenschappers pleiten ervoor jonge kinderen op een speelse manier te laten trainen: *deliberate play*. Hierbij wordt meer ongestructureerd gespeeld, zoals kinderen zelf regels en spelvormen laten bedenken. Met name tussen 6 en 13 jaar is dit een uitstekende manier om creativiteit en flexibiliteit te bevorderen. Maar belangrijker nog: vrij spelen is leuk, wat leidt tot plezier en intrinsieke motivatie. Dat is later nodig voor de *deliberate practice* (doelgerichte training) en de vele trainingsuren die wellicht volgen.

ALS IK LOCALS VRAAG WANNEER AFRIKA VOOR HET EERST EEN WERELDKAMPIOEN LEVERT, LOPEN DE ANTWOORDEN UITEEN

genoeg ballen en er zijn drinkbids. De trainer is rustig en observeert. Af en toe geeft hij een individuele aanwijzing. De man blijkt te zijn getraind door de KNVB, die hier trainers uitzendt op missie. Geheel in lijn met de nieuwe filosofie uit Zeist worden hier kleine partijtjes gespeeld met veel balcontact. Maar ook de kleine jongens in de straatjes passen het principe van *deliberate play* feilloos toe. Met een klein balletje rennen en dollen ze op blote voeten of slippers onvermoeibaar achter elkaar aan. Zo moest Crujff het bedoeld hebben: straatvoetbal *African style*.

Scouten

De jongens met de hesjes, de beste spelers van de stad, trainen hier na school, drie dagen in de week. In het weekend een wedstrijd, waarbij de teams in een bus de provincie door reizen om competitie te spelen. Het is duidelijk dat Ghana voetbal organiseert. Inmiddels zonder hulp van de Nederlandse clubs Ajax en Feyenoord, die een talentenacademie openden en ondertussen, wegens gebrek aan doorstroming van talenten, ook weer hebben gesloten. Nog steeds is er hoop. Als ik langs het veld verschijn met een professioneel ogende camera komt men polsen of ik niet aan het scouten ben voor clubs uit Europa.

Ook in Uganda geef ik managementtrainingen aan lokale leiders van *community based organisations*. Zo kom ik terecht in Nakaloke, een klein dorp in het noordoosten, ver weg van toeristen en natuurparken. Net als elders wordt hier dagelijks gevoetbald, zij het minder georganiseerd en zonder competitie. De jongens uit het dorp spelen in een bonte verzameling rode en gele shirts, die namen dragen van Utrechtse clubs. Het zijn kledingstukken afkomstig van de Nederlandse stichting Football Matties, die tweedehands voetbalmaterialen verspreidt onder kansarmen in Afrika. Fantastisch om te zien dat deze initiatieven tot ver in de binnenlanden voor spelplezier zorgen.

Keerzijde

Er is ook een keerzijde aan het goedbedoelde, gulle schenken. Als mijn collega extra ballen koopt, oogst hij in eerste instantie dankbaarheid. Maar al snel wordt de vraag gesteld of hij niet ook schoenen kan regelen. En een voetballer maakt een praatje, om dan te verzuchten dat hij prof zou kunnen worden, als hij maar een bal zou hebben om te oefenen. Het is geen bedelen, maar een subtiele vorm van vragen om meer, waarbij af en toe feilloos op je gevoel wordt ingespeeld. Overal in Afrika zie je goedbedoelde initiatieven van westerlingen, die spullen doneren of les geven. De reactie hierop lijkt soms eerder apathische afhankelijkheid dan de gewenste empowerment. Ook in mijn vrijwilligerswerk word ik met deze vragen geconfronteerd. Ben ik niet de zoveelste westerling die komt vertellen 'hoe het zit'? Is het 'geven aan arme Afrikanen' niet een soort raar 'Sinterklaas-complex', vooral bedoeld



GEHEEL IN LIJN MET DE NIEUWE FILOSOFIE UIT ZEIST WORDEN HIER KLEINE PARTIJTJES GESPEELD MET VEEL BALCONTACT

voor onze eigen gemoedrust of ons superioriteitsgevoel? Is het een armzalige poging onze oerschuld in te lossen van eeuwenlange Afrikaanse uitbuiting? Het is schrijnend om te zien hoe dit prachtige, rijke continent, boordevol grondstoffen en potentieel, wordt uitgebuit door Europese en Chinese mogendheden. Het wordt leeggeroofd aan grondstoffen en gebruikt als dump voor consumptieafval.

Aan de andere kant geeft het voldoening mee te helpen de enorme potentie vorm te geven. Men is oprecht enthousiast en dankbaar voor nieuw verworven kennis en vaardigheden. Er is zo veel te doen en de succesverhalen zijn inspirerend. Een mooi voorbeeld is het lokale dorpssteam VTC

Mpongwe in Zambia. De Nederlandse ingenieur Bram Sol richtte het team in eerste instantie op voor zijn werknemers, om solidariteit te bevorderen en als alternatief voor drinken. Dankzij zijn strakke organisatie wist het team uiteindelijk de lokale cup te winnen.

Twee jaar later zie ik het team een vriendschappelijke wedstrijd spelen tegen de semiprofs van Zamseeds. Dit fabrieksteam van een nationale maïscoöperatie speelt in de landelijke tweede divisie. Na een spannende wedstrijd op zowaar een groene grasmat worden de lokale boys met 2-1 verslagen. Prachtig om te zien hoe de halve tribune enthousiast het veld op rent na een doelpunt van hun club. De tegenstander wil aanvankelijk niet geloven dat dit slechts een dorpssteam betreft, dit moet een regioselectie zijn. Na afloop wordt Bram door de coach van de tegenpartij benaderd. Of de spits, centrale verdediger en keeper niet bij hen zouden willen spelen? Dit is uiteraard akkoord en na het tekenen zijn ze ineens semiprof. Een mooie stap omhoog voor de jongens, voor wie een voetbalcarrière, maar vooral ook een vast contract bij een groot bedrijf, een enorme sprong vooruit is.

*Ivo Spanjersberg is sportpsycholoog, communicatietrainer en coach. Hij begeleidt al jaren topsporters en professionals uit diverse disciplines. Hij schreef verscheidene artikelen over het mentale aspect van sport en het boek *Slagen, tips voor tennisouders*. (www.ivospanjersberg.nl)*

MEER AFRIKAANSE SPELERS DAN OOIT IN EUROPA ACTIEF

In de Afrika Cup speelden vorig jaar 129 spelers die in Europese competities actief waren. Hiervan speelden 33 spelers in Ligue 1 in Frankrijk, 21 in de Premier League in Engeland en 4 in de Eredivisie. Steeds meer landen uit Afrika doen mee aan het WK voetbal. Tot nu toe wisten alleen Kameroen, Senegal en Ghana een plek in de kwartfinales te veroveren. In 1990 waren het de ontembare leeuwen uit Kameroen die met hard en fysiek voetbal ver kwamen en pas in de verlenging het hoofd moesten buigen voor Engeland. De wereld maakte toen voor het eerst kennis met een speler die een dansje deed bij de cornervlag. De toen al 38-jarige Roger Milla wiegde met de heupen en zette een trend, die wereldwijd nog steeds navolging kent na het scoren van een doelpunt.